

**Vanhemmuustyilien yhteys pienten oppilaiden sosio-
emotionaaliseen hyvinvointiin**

Salli-Maria Suninen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2021

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Suninen, Salli-Maria 2021. Vanhemmuustyylien yhteys pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 34 sivua.

Vanhemmuustyyliä ja isompien koululaisten hyvinvointia on tutkittu paljon. Vanhemmuustyylien yhdistäminen pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin on kuitenkin jäänyt tutkimuksissa vähemmälle huomiolle. Pienillä oppilailla tarkoitan tässä tutkimuksessa koulupolun alkupäässä, ensimmäisestä kolmanteen luokkaan olevia oppilaita ja sosioemotionaalista hyvinvointia tarkastelen oppilaan prososiaalisuuden, kaverisuhteiden ja tunne-elämän ongelmien kautta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä on vanhemmuustyylien yhteys pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena valmista, vuosina 2006–2016 kerättyä Alkuperäiset-pitkittäistutkimuksen aineistoa analysoiden. Analyysimenetelminä käytettiin parittaista t-testiä, Pearsonin korrelaatiokerrointa ja lineaarista regressioanalyysia.

Tutkimuksen keskeiset tulokset osoittivat, että vanhemmuustyylit ovat melko pysyviä ja niillä on yhteyttä pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Tuloksista kuitenkin ilmeni, että vaikka vanhemmuustyyliellä on yhteyttä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin, ne eivät juurikaan selitä sosioemotionaalista hyvinvointia kolmannen luokan keväällä.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voisi todeta, että vaikka vanhemmuuden merkitys pienen oppilaan elämään on valtaisa, se ei yksinään selitä oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia, joka voi koostua monesta eri osasta. Tutkimus antaa aihetta hedelmällisiin jatkotutkimuksiin esimerkiksi siitä, mitkä hyvinvointia selittävät tekijät todellisuudessa ovat.

Asiasanat: Vanhemmuustyylit, sosioemotionaalinen hyvinvointi, prososiaalisuus, kaverisuhteet, tunne-elämän ongelmat

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO.....	4
1.1	Vanhemmuustyyli	6
1.2	Sosioemotionaalinen hyvinvointi	9
1.3	Tutkimuskysymykset	10
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	12
2.1	Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusmenetelmät	12
2.2	Mittarit ja muuttujat	13
2.3	Aineiston analyysi	15
2.4	Tutkimuksen eettisyys	16
3	TULOKSET	18
3.1	Vanhemmuustyylien pysyvyys.....	18
3.2	Vanhemmuustyylien yhteys sosioemotionaaliseen hyvinvointiin.....	19
3.3	Vanhemmuustyyli oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia selittävinä tekijöinä.....	21
4	POHDINTA	24
	LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Vanhemmuutta, vanhemmuustyylejä ja isompien oppilaiden kouluhyvinvointia on tutkittu paljon, muun muassa erilaisten kouluhyvinvoinnin mittareiden, esimerkiksi WHO:n koululaiskyselyn, THL:n Kouluterveyskyselyn, PISA-tutkimuksen ja erilaisten kansallisten analyysien ja tutkimusten avulla (Halme & Harinen 2012). Vanhemmuustyylejä ja niiden yhteyttä motivaatioon ja oppimiseen on tutkittu muun muassa Kaisa Aunolan Kodin ja vanhempien merkitys oppimismotivaatiolle -tutkimuksen johdolla (Aunola 2018). Lisäksi on tutkittu vanhemmuustyylien merkitystä lasten sosiaalisessa kompetenssissa (Keinänen, Aunola, Lerkkanen, Poikkeus, Nurmi & Kiuru 2011), sekä vanhemmuustyylien yhteyttä lasten kouluun sitoutumisessa (Kiiskilä, Tuomaala, Aunola, Lerkkanen & Kiuru 2015). Sen sijaan vanhemmuustyylien yhteyttä pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ei juurikaan ole tutkittu. Hartin, Newellin ja Olsenin (2003) mukaan vanhemmuudella kuitenkin tiedetään olevan suuri merkitys lasten kehityksessä. Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, että vanhemmuustyylit ovat yhteydessä esimerkiksi lapsen psyykkiseen hyvinvointiin, koulusuoriutumiseen, sosialisointiin, kehitykseen ja sopeutumiseen (Baumrind 1991; Maccoby & Martin 1983; Smetana 2017; Steinberg 2001).

Tutkimuskentältä puuttuu vanhemmuustyylejä ja sosioemotionaalista hyvinvointia yhdistävä tutkimus, joka tarkastelisi juuri tämän yhteyden välistä voimakkuutta ja vaikutuksia. Valitsemani tutkimusaihe tuo kentälle uutta tietoa ja avaa mahdollisuuksia taas uusiin, entistä tarkempiin tiettyjen, mahdollisesti aiemmin huomiotta jääneiden yhteyksien välisiin jatkotutkimuksiin. Tutkimuksen puutteen ja oman vanhemmuuden myötä halusin tutkia juuri tätä vanhemmuustyylien ja pienten oppilaiden hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Vanhempana olen kiinnostunut oman toimintani merkityksestä lasteni elämään, tunteisiin, toimintaan ja hyvinvointiin. Toisaalta opettajan näkökulmasta tieto siitä, mistä oppilaan sosioemotionaalinen hyvinvointi koostuu ja mitkä seikat siihen vaikuttavat, avaa mahdollisesti uusia näkökulmia oppilaiden ja perheiden kohtaamiseen, sekä laajentaa ymmärrystä oppilaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista.

Tämä tutkimus on toteutettu määrällisenä tutkimuksena valmista Alkuportaatt - seurantatutkimusta hyödyntäen. Alkuportaatt -seurantatutkimus on keskittynyt tutkimaan oppimispolkua esiopetuksesta yhdeksänteen luokkaan asti koko peruskoulun läpi vuosina 2006–2016, ja sen päätutkimuskohteina on ollut oppilaiden oppiminen ja motivaatio koulussa ja kotona (Alkuportaatt 2020).

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu vanhemmuustyylien ja sosioemotionaalisen hyvinvoinnin ympärille. Vanhemmuustyylit olen jakanut kolmeen yleisesti käytettyyn ulottuvuuteen, jotka ovat lämpimyys, psykologinen kontrolli ja behavioraalinen kontrolli (Aunola 2005). Sosioemotionaalista hyvinvointia tarkastelen oppilaan prososiaalisuuden, kaverisuhteiden ja tunne-elämän ongelmien kautta. Jako näihin sosioemotionaalisen hyvinvoinnin kolmeen osaluueeseen perustuu yleiseen jäsenyykseen jakaa sosioemotionaalinen kompetenssi sosiaaliin, sosiokognitiivisiin ja emotionaalisiin taitoihin (Kuorelahti, Lappalainen & Viitala 2012; Campbell ym. 2016). Sosiaaliin taitoihin kuuluu esimerkiksi kommunikointi, kuunteleminen, aloitteellisuus ja reagointi, jotka pitkälti ratkaisevat sosiaalisen toiminnan onnistumisen vuorovaikutuksessa. Sosiokognitiivisiin taitoihin puolestaan kuuluu kyky tulkita havaintoja oikein, sekä arvioida tavoitteita, seurauksia ja toimintavaihtoehtoja. (Salmivalli 2005; Kuorelahti, Lappalainen & Viitala 2012) Emotionaaliset taidot taas käsittävät niin omien kuin muidenkin tunteiden tunnistamisen ja ymmärtämisen, sekä tunteiden hallitsemisen (Kuorelahti, Lappalainen & Viitala 2012). Tämän jäsenyyksen pohjalta poimin Alkuportaatt-tutkimuksen kyselylomakkeista sosioemotionaalista hyvinvointia kuvaaviksi ulottuvuuksiksi juuri prososiaalisuuden, kaverisuhteet ja tunne-elämän ongelmat.

Tässä tutkimuksessa vanhempia ja vanhemmuustyyliä edustavat tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden äidit, tai heidän sijassansa toimivat henkilöt (huoltajat; äidit, äitipuolet, kasvattiäidit ja isoäidit) välittämättä siitä ovatko he oppilaan biologisia, juridisia tai sosiaalisia vanhempia. Yksinomaan vanhemmuustyyliä tutkimalla rajaan pois laajemman perhetaustan merkityksen mukaan lukien esimerkiksi perheen sosioekonomisen aseman. Harju-Luukkaisen, Aunolan ja Vetterrannan (2018) mukaan sosioekonomista taustaa olennaisempia

tekijöitä esimerkiksi lapsen oppimisessa onkin tutkimusten mukaan juuri vanhemmuuteen ja perheen sisäiseen vuorovaikutukseen liittyvät tekijät.

Aiemmin on tutkittu muun muassa vanhemmuustyylien merkitystä lapsen koulunkäynnille, ja huomattu etenkin lämpimyden vanhemmuustyylinä olevan yhteydessä oppimistuloksiin, kouluun sitoutumiseen, työtapoihin ja motivaatioon (Aunola, Heinonen & Leppänen 2019). Näiden positiivisten yhteyksien on kuitenkin oletettu voivan olla hyvinkin erilaiset, jopa täysin päinvastaiset, jos lämpimyteen yhdistyy psykologisen kontrollin käyttö (Aunola ym. 2019). Tämän kaltaiset oletukset asettavat mielenkiintoisen lähtökohdan vanhemmuustyylien tutkimiseen niin lämpimyden, psykologisen kontrollin, kuin behavioraalisen kontrollinkin kautta.

1.1 Vanhemmuustyylit

Vanhemmuustyyllillä tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusilmapiiriä, joka syntyy vanhemman tavasta olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Vanhempien tapa huomioida lapsen tarpeita ja mielipiteitä, sekä vanhempien lapselleen osoittamat tunteet, kehonkieli ja äänensävy kuvastavat vanhemmuustyyliä. (Aunola ym. 2019) Vanhemmuustyyli muodostuu erilaisista kasvatuskäytännöistä ja tavoista reagoida lapsen tarpeisiin (Coplan, Hastings, Lagace-Seguin & Moulton 2002). Vanhemmuustyylien tutkimus pohjaa pitkälti Diana Baumrindin (1971) kehittämään teoriaan erilaisista vanhemmuustyyleistä, jossa Baumrind jaottelee vanhemmuuden karkeasti lämpimään ja kontrolloivaan kasvatukseen. Sittenkin kontrolloivuus on täsmennetty behavioraaliseksi kontrolliksi, josta tällä hetkellä Aunolan ja kumppaneiden (2019) mukaan käytetään myös termiä vaativuus.

Baumrindin (1971) mukaan lämpimyys kuvastaa vanhempien lasta kohtaan osoittamaa kannustusta, tarpeisiin vastaamista ja huolenpitoa lämpimän vuorovaikutusilmapiirin puitteissa. Lämmintä vanhemmuustyyliä harjoittava vanhempi osoittaa huolenpitoa lasta kohtaan ja kannustaa tätä (Kervinen & Aunola 2013). Metsäpelto ja Pulkkinen (2004) täydentävät lämpimyden koskevan

kiinnostuneisuutta lapsen asioista, kannustamista, sekä vaikeuksissa auttamista keskustellen ja neuvoen lapsilähtöisesti. Näin tekemällä vanhemmat tukevat lapsen itseluottamuksen, itsehallinnan ja yksilöllisyyden kehittymistä. Lämpimyyden vanhemmuustyylinä tiedetäänkin olevan positiivisesti yhteydessä lapsen kehitykseen ja muun muassa itsetuntoon (Brummelman ym. 2015; Harris ym. 2017).

Behavioraalinen kontrolli puolestaan ilmenee lapsen toiminnan ohjaamisena ja kontrolloimisena, esimerkiksi vaatimusten ja sääntöjen noudattamisen valvomisena (Baumrind 1971), sekä struktuurina ja lapsen käyttäytymisen valvontana (Bean, Barber & Crane 2006). Behavioraalinen kontrolli tukee lapsen autonomiaa kohdistamalla lapseen selkeitä, johdonmukaisia ja ikätasoon sopivia odotuksia (Akcinar & Baydar 2014). Bean ja kumppanit (2006) ovat todenneet behavioraalisella kontrollilla olevan positiivisia yhteyksiä esimerkiksi lapsen toimintakykyyn. Metsäpellon ja Pulkkinen (2004) mukaan kontrollointi heijastaa vanhempien odotuksia siitä, miten lapsi jäsentyy yhteiskuntaan ja perheeseen. Myönteisellä tavalla lapsen kasvua tukeva kontrolli ilmenee perusteltujen rajojen asettamisena, ohjaamisena ja puuttumisena lapsen ongelmalliseen käyttäytymiseen. Toisinaan behavioraalinen kontrolli voi saada myös aikuiskeskkeisimpiä muotoja, jolloin vanhempi arvostaa hyveenä lapsen tottelevaisuutta, ja lapsen omaa tahtoa hillitäkseen suosii rankaisuvia, voimaa käyttäviä menetelmiä.

Nykyään kolmantena vanhemmuustyyliulottuvuutena pidetään psykologista kontrollia (Aunola 2005). Psykologisella kontrollilla tarkoitetaan Aunolan ja kumppaneiden (2019) mukaan lapsen käyttäytymisen, tunneilmaisun ja ajatusten kontrollointia psykologisin keinoin, joita voivat olla muun muassa lapsen tunteiden mitätöinti, syyllistäminen ja rakkauden epääminen. On osoitettu, että psykologinen kontrolli vanhemmuustyylinä on erityisen tyypillistä sellaisille vanhemmille, joilla esiintyy masentuneisuutta, matalaa itsetuntoa tai muita sisäänpäin kääntyneitä ongelmia (Laukkanen ym. 2014; Lovejoy, Graczyk, O'Hare & Neuman 2000). Psykologinen kontrolli vanhemmuustyylinä on yhdistetty myös lapsen haitallisiin kehityksellisiin tuloksiin, muun muassa alhaiseen itsetuntoon (Plunkett, Henry, Robinson, Behnke & Falcon 2007). Walling, Mills ja

Freeman (2007) toteavat, että syitä psykologisen kontrollin käyttöön kasvatuksessa saattaa olla vanhemman alhaisempi hyvinvointi ja kyvyttömyyden tunteet, sekä mahdollisesti vanhemman tarve suojella valta-asemaansa suhteessa lapseen.

Tässä tutkimuksessa käsittelen vanhemmuustyylejä jaoteltuina näihin kolmeen ulottuvuuteen: lämpimyteen, behavioraaliseen kontrolliin ja psykologiseen kontrolliin. Jo 1960-luvulta lähtien auktoritatiivinen vanhemmuus on johdonmukaisesti yhdistetty tutkimuksissa myönteisiin emotionaalisiin, sosiaalisiin ja älyllisiin lopputuloksiin (Liitsola 2017). Vanhemmuustyylit ja suhteet perheen lapsiin ovat Metsäpellon ja Pulkkinen (2004) mukaan yhteydessä vanhempien parisuhteeseen, muiden läheisten ihmisten sosiaaliseen tukeen, ammatilliseen asemaan, perheen taloudelliseen tilanteeseen, sekä vanhemman psyykkiseen hyvinvointiin, jota ymmärrettävästi on pidetty tärkeimpänä kasvatuskäytäntöihin vaikuttavana tekijänä. Leinonen (2004) onkin todennut mielenterveysongelmien osoittaneen heikentävän kykyä toimia vanhempana.

Metsäpelto ja Pulkkinen (2004) ilmaisevat parisuhteen laadun heijastumisen lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen olevan moninaista. On havaittu, että vanhemmat, joilla on sopusointuinen suhde puolisoon, siirtävät myönteisen mielialan parisuhteesta lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin ilmaisemalla lapsiaan kohtaan hyväksyntää ja lämpimiä tunteita. Vastaavasti riitaisen parisuhteen koetaan heikentävän vanhemmuuden laatua, sillä vanhemmat, jotka kärsivät parisuhderiidoista ovat vähemmän sensitiivisiä, lämpimiä ja johdonmukaisia lastensa kanssa. Tutkittaessa vanhempien omia arvioita vanhemmuudestaan on havaittu neuroottisuuden olevan yhteydessä heikentyneeseen vanhempi-lapsisuhteeseen (Malinen, Sevón & Kinnunen 2006). Metsäpellon ja Pulkkinen (2004) mukaan parisuhteen laadun ja kasvatuskäytäntöjen välinen yhteys voi olla myös negatiivinen, jolloin vanhemmat parisuhteen heikosta laadusta huolimatta toimivat lapsilähtöisesti. Näin vanhemmat pyrkivät kompensoimaan riitaisasta parisuhteesta johtuvaa kielteistä perheilmapiiriä ylläpitämällä läheistä ja lämmintä suhdetta lapsiin. Vanhempien lämpö on liitetty esimerkiksi turvalliseen kiinnit-

tymiseen ja sillä voi olla yhteyttä lapsen käyttäytymiseen ja itsesäätelyyn (Eisenberg ym. 2005). Aunolan ja Nurmen (2005) mukaan kolmen vanhemmuustyylin on osoitettu liittyvän lasten ongelmakäyttäytymiseen, ilmeten esimerkiksi korkean käyttäytymishallinnan yhteydellä ulkoisten ongelmien; käyttäytymishäiriöiden ja epäsosiaalisen käyttäytymisen alhaiseen tasoon.

1.2 Sosioemotionaalinen hyvinvointi

Sosioemotionaalinen hyvinvointi koostuu yksilön käyttäytymisen, tunteiden, persoonallisten vahvuuksien ja sosiaalisten suhteiden muodostamasta kokonaisuudesta (Hamilton & Redmond 2010). Sosioemotionaalista hyvinvointia voidaan tarkastella sitä vahvistavien tai sitä heikentävien osa-alueiden kautta (Australian Institute of Health and Welfare 2012). Tässä tutkimuksessa tarkastelen sosioemotionaalista hyvinvointia prososiaalisuuden, kaverisuhteiden ja tunne-elämän ongelmien kautta. Eisenberg, Fabes, Guthrie ja Reiser (2000) toteavat henkilökohtaisten erojen emotionaalisuudessa ja tunteiden säätelyssä olevan persoonallisuuden ja temperamentin keskeisiä osia.

Prososiaalisuus koostuu avuliaisuudesta, ystävällisyydestä, luotettavuudesta ja johtajuudesta (Pakaslahti & Keltikangas-Järvinen 2001). Siihen liitettyjä ominaisuuksia ovat myös empatia ja yhteistyötaidot (Junttila, Voeten, Kaukiainen & Vauras 2006), sekä vapaaehtoiset, toisten auttamiseen tähtäävät toimet (Pastorelli ym. 2016). Pastorellin ja kumppaneiden (2016) mukaan prososiaalisilla lapsilla on muita paremmat tunne- ja käyttäytymisvalmiudet, jotka osaltaan edistävät toisten auttamiseen johtavia toimintatapoja. Tiedetään, että äidin vanhemmuustyyli vaikuttavat isän vanhemmuustyyliä voimakkaammin lapsen prososiaalisuuteen (Hastings, McShane, Parker & Ladha 2007). Tähän tutkimukseen on valittu vain äidin, tai äidin sijassa toimivan henkilön antamat vastaukset, mutta sukupuolta ei kuitenkaan eritellä tutkimustuloksissa.

Kaverisuhteet ja niiden merkitys oppilaille on suuri. Tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että kaverisuhteet ovat tärkeitä lapsen kaikenpuolisen kehityksen kannalta ja kaverisuhteiden kautta lapset rakentavat käsitystä omasta itsestään,

sekä oppivat asioita, joita aikuiset eivät heille pystyisi välittämään (Pulkkinen 2002). Kaverisuhteilla on tutkittu olevan merkitystä lasten koulussa kokemaan emotionaaliseen hyvinvointiin (Asher & Paquette 2003), minkä vuoksi se on tärkeä osa sosioemotionaalista hyvinvointia. McDowellin ja Parken (2009) mukaan perhe ja lasten kaverisuhteet ovat yhteydessä toisiinsa. Pulkkinen (2002) mainitsee vanhempien olevan monesti huolissaan lastensa kavereiden valinnasta ja pyrkivän vaikuttamaan siihen myönteisesti esimerkiksi rohkaisemalla tietynlaisiin harrastuksiin. Toisaalta vanhempien vähäinen läsnäolo kotona tai ristiriitainen koti-ilmapiiri voi ajaa lasta etsimään ihmissuhteita kodin ulkopuolelta. Pulkkinen (2002) toteaa vielä, että lapsen herkkyys kaverisuhteiden vaikutukselle riippuu lasten ja vanhempien välisen suhteen laadusta. Vahvat siteet vanhempiinsa omaavat lapset ovat todennäköisesti vähemmän alttiita kaveripaineelle kuin ne, joiden siteet vanhempiin ovat heikkoja. Heikon sosiaalisen alkupääoman omaava lapsi nähdään kavereiden suhteen haavoittuvaisena.

Tunne-elämän ongelmat liittyvät vahvasti sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Yhteyttä vanhempien alhaisen lämmön tason ja lapsen ongelmakäyttäytymisen välillä pidetään jo vakiintuneena (Walton & Flouri 2010). Tunne-elämän ongelmista kärsivät lapset eivät kovinkaan usein voi kokonaisvaltaisesti hyvin. Negatiivisten hyvinvoinnintunteiden on todettu olevan yhteydessä muun muassa kiusaamiseen (Silva-Rocha, Soares, Brochado & Fraga 2019). Kiusaajilta puuttuu Pulkkinen (2002) mukaan kodin tuki ja hyväksyntä, jolloin lapsen sosiaalinen pääoma on heikko. Yhtenä tunne-elämän ongelmana pidetään masentuneisuutta, mikä ilmenee muun muassa väsymyksenä, haluttomuutena ja muista eristäytymisenä (Pulkkinen 2002). Matthys & Lochman (2016) kuvailevat tunne-elämän ongelmien ilmenemistä myös esimerkiksi sääntöjen vastaisena, häiritsevänä tai jopa aggressiivisena käyttäytymisenä.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, ovatko vanhemmuustyylit pysyviä, onko niillä yhteyttä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ja mikäli on,

niin minkälaista, sekä tutkia miltä osin ja miten vanhemmuustyylit selittävät oppilaan hyvinvointia. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Ovatko vanhemmuustyylit pysyviä ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä?
2. Miten vanhemmuustyylit ovat yhteydessä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ensimmäisellä ja kolmannella luokalla?
3. Selittävätkö vanhemmuustyylit oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia kolmannen luokan keväällä?

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus on toteutettu määrällisellä, eli kvantitatiivisella tutkimusotteella valmistusta Alkuportaatt-aineistoa analysoiden. Analysoimisessa olen käyttänyt parittaista t-testiä, Pearsonin korrelaatiokerrointa, sekä lineaarista regressioanalyysia. Tässä luvussa kerron tarkemmin tutkittavasta aineistosta ja perusteluista analyysimenetelmien valinnalle.

2.1 Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusmenetelmä

Tutkimusaineistona käyttämäni Alkuportaatt-tutkimus on Jyväskylän, Itä-Suomen ja Turun yliopistojen yhteistyöhankkeena toteutettu kymmenen vuoden seuranta-tutkimus esiopetuksesta yhdeksännelle luokalle. Tutkimus on toteutettu vuosina 2006–2016 kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa tutkimukseen osallistui noin 2000 lasta neljältä paikkakunnalta vanhempineen ja opettajineen. Toisessa vaiheessa osallistujia oli noin 1800 lasta vanhempineen ja opettajineen. Seuranta-ajaltaan ja kattavuudeltaan kyse on ainutlaatuisesta suomalaisen kouluun ja oppimispolkuihin kohdistuvasta kartoituksesta. Tutkimusmenetelminä tutkimuksen aikana on käytetty luokkahuonehavaintoja, kyselyjä, sekä yksilö- ja ryhmätestejä. (Alkuportaatt 2020)

Alkuportaatt-tutkimuksessa (Alkuportaatt 2020) on selvitetty lukutaidon, sosiaalisten ja matemaattisten taitojen, sekä motivaation kehitystä ja niihin liittyviä riskitekijöitä. Lisäksi tutkimuksessa on tutkittu opettajien ja vanhempien käsityksiä lasten oppimisesta, heidän opetus- ja kasvatuskäytänteitään, luokkahuonevuorovaikutusta, sekä kodin ja koulun kasvatuskumppanuutta ja sen yhteyttä lasten oppimispolkuihin. Tutkimuksen tavoitteena on ollut kehittää vanhempien ja opettajien välistä vuorovaikutusta, sekä kehittää keinoja auttaa heikon koulumotivaation tai oppimisen vaikeuksien kanssa painivia oppilaita.

Tätä tutkimusta varten sain käyttööni Alkuportaatt aineistosta osan, mitä vastaan työskentelen 80 tuntia hanketyön parissa. Saamani aineisto käsittää vanhempien kyselylomakkeet äidin, äitipuolen, kasvattiäidin tai isoäidin kirjaamina

ensimmäisen ja kolmannen luokan keväältä, sekä opettajan havainnot oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ensimmäisen ja kolmannen luokan keväältä. Ensimmäisen luokan keväällä kerätyt tiedot ovat vuodelta 2008 ja kolmannen luokan kevään lomakkeet vuodelta 2010 (vanhemmuustyyli-lomakkeissa N = 1188 ja opettajan havaintojen pohjalta täytetyissä sdq-lomakkeissa N = 395).

2.2 Mittarit ja muuttujat

Vanhemmuustyyliä tarkasteltiin Alkuportaatiin -tutkimukseen luodun vanhemmuustyyli-lomakkeen avulla. Lomakkeessa väittämät on jaoteltu koskemaan lämpimyyttä, psykologista kontrollia, behavioraalista kontrollia, vanhemmuuden stressiä, sekä tietoisuutta lapsen tekemisistä. Vanhemmuustyyliä mitattiin 24:llä väittämällä. Tutkimuksessa käytetyn muuttujakuvauslistauksen mukaan jaoteltiin vanhemmuustyyliä koskevat väittämät käsittämään lämpimyyttä, psykologista kontrollia ja behavioraalista kontrollia. Jätin kokonaan huomiotta vanhemmuustyyliin kuulumattomat kohdat (yhteensä viisi kohtaa), jotka koskivat vanhemmuuden stressiä, tai valvontaa/tietoisuutta lapsen tekemisistä. Lomakkeelle jäi siis jäljelle 19 väittämää. Esimerkit kustakin väittämästä taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Esimerkit vanhemmuustyyli-lomakkeen väittämistä

Vanhemmuustyyli	Esimerkkiväittämät
Lämpimyyttä	Uskon, että kiitos saa aikaan enemmän kuin rangaistus.
Psykologinen kontrolli	Lapseni on opittava arvostamaan sitä, kuinka hyvin hänen asiansa ovat.
Behavioraalinen kontrolli	Lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt.

Väittämiin vastattiin asteikolla 1-5 (1 = Ei sovi minuun juuri lainkaan ja 5 = Sopii minuun erittäin hyvin). Analyysseja varten muodostin vanhempien kyselylomakkeista summamuuttujat. Tarkastelin muuttujien keskihajontaa ja keskimuuttujia

ja totesin muuttujien olevan normaalijakautuneita. Keskiarvosummamuuttujien reliabiliteetti eli Cronbachin alfa oli .636. Reliabiliteetin arvo vaihtelee välillä 0-1 ja mikäli arvo on $> .60$, mittaria pidetään Metsämuurosen (2011) mukaan luotettavana.

Oppilaiden sosioemotionaalista hyvinvointia tarkasteltiin Vahvuudet ja vaikeudet (the Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ) -kyselylomakkeella (sdqinfo 2020). Lomakkeessa on yhteensä 25 väittämää, jotka käsittelevät tunne-elämän ongelmia, käyttäytymishäiriöitä, tarkkaamattomuutta, kaverisuhteiden ongelmia ja prososiaalista käyttäytymistä. Tässä tutkimuksessa, kun kiinnostuksen kohteena on sosioemotionaalinen hyvinvointi, tarkastelin SDQ-lomakkeelta kolmea kohtaa: prososiaalisuutta, kaverisuhteita ja tunne-elämän ongelmia. Kukin näistä kolmesta ulottuvuudesta mitattiin viidellä väittämällä. Esimerkit SDQ-lomakkeen väittämistä taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Esimerkit SDQ-lomakkeen väittämistä

Tarkasteltava ulottuvuus	Esimerkkiväittämät
Prososiaalisuus	Usein vapaaehtoinen auttamaan muita.
Kaverisuhteet	On ainakin yksi hyvä ystävä.
Tunne-elämän ongelmat	Monia pelkoja, usein peloissaan.

Väittämiin vastattiin sopivin kolmesta vaihtoehdosta (Ei pidä paikkaansa/Pitää osittain paikkansa/Pitää täysin paikkansa). Analyyseja varten muodostin summamuuttujat myös SDQ-lomakkeen kolmesta tarkastelemastani ulottuvuudesta. Muuttujat olivat normaalijakautuneita. Keskiarvosummamuuttujien reliabiliteetti eli Cronbachin alfa oli .682, jolloin mittaria voidaan pitää luotettavana.

Määrällisessä tutkimuksessa eettisyyden tarkastelu on erittäin tärkeää, koska käytettyjen mittareiden luotettavuus on suoraan verrannollinen koko tutkimuksen luotettavuuden kanssa (Metsämuuronen 2005). Reliabiliteetti ja validiteetti ovat käytettyjä käsitteitä luotettavuuden kuvaamisessa. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta, eli sitä, saadaanko samaa ilmiötä tutkitta-

essa samalla mittarilla samankaltaisia tuloksia (Metsämuuronen 2005). Validiteetti taas kuvaa mitattavan asian ja mittarin välistä suhdetta (Nummenmaa 2009).

Tutkimuksessa käytetty SDQ-kyselylomake on niin kansainvälisesti, kuin Suomessakin paljon käytetty mittari, jonka reliabiliteettia ja validiteettia on tutkittu laajasti (Koskelainen, Sourander & Kaljonen 2000). Tämän tutkimuksen validiteettia lisää kyselylomakkeen hyvä soveltuvuus lasten sosioemotionaalisen hyvinvoinnin mittaamiselle (Koskelainen, Sourander & Kaljonen 2000). Yleisimmin käytetty menettely SDQ-lomakkeen reliabiliteetin arviointiin on Nummenmaan (2009) mukaan tässäkin tutkimuksessa käytetty Cronbachin alfa -kerroin.

2.3 Aineiston analyysi

Aineiston analysoimisessa olen käyttänyt IBM SPSS Statistics 26 -ohjelmistoa. Tutkiakseni vanhemmuustyylien pysyvyyttä ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä käytin parittaista t-testiä, sekä vanhemmuustyyli muuttujien ollessa normaalijakautuneita Pearsonin korrelaatiokerrointa. Parittainen t-testi vertailee kahden ryhmän keskiarvojen eroja (Metsämuuronen 2006), tässä tapauksessa vanhemmuustyylien eroja ensimmäisellä ja kolmannella luokalla. Pearsonin korrelaatiokerroin taas kuvaa kahden muuttujan välisen riippuvuuden astetta, ja mitä lähempänä korrelaatiokertoimen itseisarvo on lukua yksi, sitä voimakkaampaa muuttujien välinen lineaarinen yhteys on (Holopainen & Pulkkinen 2002). Cohenin (1988) mukaan korrelaatio voidaan tulkita vahvaksi, kun $|r| \geq 0.50$. Käytin Pearsonin korrelaatiokerrointa myös selvittääkseni, onko vanhemmuustyyliellä yhteyttä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin, eli prososiaalisuuteen, kaverisuhteisiin ja tunne-elämän ongelmiin. Laskin korrelaatiot erikseen ensimmäisen ja kolmannen luokan osalta.

Tutkiakseni selittävätkö kolmannella luokalla mitatut vanhemmuustyyli oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia kolmannen luokan keväällä käytin lineaarista regressioanalyysia. Päädyin lineaariseen regressioanalyysiin, koska sen

avulla pyritään selvittämään selittävän muuttujan, eli tässä tapauksessa vanhemmuustylien yhteyttä selitettävään muuttujaan, tässä tapauksessa oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin yhden selittävän muuttujan avulla kerrallaan (Holopainen & Pulkkinen 2002). Toteutin kolme erillistä regressioanalyysia käyttäen selitettävänä muuttujana vuorollaan prososiaalisuutta, kaverisuhteita ja tunne-elämän ongelmia, selittävien muuttujien ollessa käyttämäni kolme vanhemmuustyliä: lämpimyys, psykologinen kontrolli ja behavioraalinen kontrolli. Analyysien oletusten osalta jäännökset olivat normaalisti jakautuneet ja ne olivat homoskedastisia, eli jakautuneet tasaisesti. Multikollineaarisuutta, eli muuttujien korrelointia keskenään liian voimakkaasti (Metsämuuronen 2008) ei esiintynyt.

2.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimus on eettinen silloin, kun se kulkee käsi kädessä tieteen laadun kanssa noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita (Mäkinen 2006). Eettisyys kulkee läpi koko tutkimusprosessin alkaen tutkimusaiheen eettisestä oikeutuksesta ja tutkittavan ilmiön tärkeyden perustelemisesta, jatkuen teoriaosuuden kirjoittamiseen eettisten periaatteiden mukaisesti. Käyttämäni valmis Alkuportaatt -aineisto on eettisesti luotettavaa ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisemien hyvä tieteellinen käytäntö -ohjeiden (Mäkinen 2006) mukaista. Aineistonkeruu on tehty hyvän maun ja tapojen mukaisesti tarvittavista tutkimuslupa-asioista huolehtien. Aineisto on kattava ja sitä on riittävästi. Tutkimuksen luotettavuutta lisää satunnainen otos (Metsämuuronen 2005), joka toteutuu hyvin neljältä eri paikkakunnalta eri alojen asiantuntijoiden yhteistyönä kerätyssä Alkuportaatt -aineistossa.

Saamani aineisto oli anonymisoitu, eikä minulla ole tietoa tutkimuksen toteuttamispaikasta tai kouluista, joissa tutkimusaineisto on kerätty. Näin ollen oma asemani tutkittavia kohtaan on erittäin etäinen. Tutkimuksestani ei pysty henkilöimään ketään, tai päättelemään tutkittavien henkilöiden nimiä, asuin-

paikkoja, kouluja tai työpaikkoja. Omalta osaltani olen huolehtinut saamani aineiston oikeanlaisesta, eettisten periaatteiden mukaisesta säilyttämisestä GDPR-säädösten mukaisesti. Aineiston siirtämisessä ja uudelleenkodeaamisessa SPSS-ohjelmaan on myös noudatettu tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimuksen valmistuttua tuhoan saamani aineiston kokonaisuudessaan.

Valmiiksi anonymisoidun aineiston analyysivaiheessa olen käyttänyt selkeää ohjelmistoa ja menetelmiä, jotka sopivat kyseessä olevan aineiston työstämiseen. Tutkijana eettinen velvollisuuteni on raportoida tutkimustulokset mahdollisimman tarkasti ja rehellisesti, tutkittavia samalla suojellen (Kylmä, Pietilä & Vehviläinen-Julkunen 2002). Pohdinnassa otan huomioon tutkimustulosten mahdolliset eettiset ulottuvuudet. Kaiken kaikkiaan tutkimustani voi pitää tutkimusprosessin eettisten näkökulmien kannalta hyväksyttävänä.

3 TULOKSET

Aloitan tulosluvun raportoimalla parittaisen t-testin ja Pearsonin korrelaatioker-toimen avulla saatuja tuloksia vanhemmuustyylien pysyvyydestä ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä. Seuraavaksi kerron Pearsonin korrelaatiomittauk-sen tulokset koskien vanhemmuustyylien yhteyttä pienten oppilaiden sosioemo-tionaaliseen hyvinvointiin ja lopuksi esittelen lineaaristen regressioanalyysien tulokset siitä, selittävätkö vanhemmuustyyli oppilaiden sosioemotionaalista hy-vinvointia kolmannen luokan keväällä.

3.1 Vanhemmuustyylien pysyvyys

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti selvitin, ovatko vanhemmuus-tyylit pysyviä ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä. Parittaisen t-testin (taulukko 3) tuloksena ilmeni, että behavioraalisen kontrollin keskiarvoissa [t(1188) = 3.376, p = .001, d = -0.098] oli tapahtunut muutosta. Behavioraalinen kontrolli vanhemmuustyylinä oli vähäisempi kolmannella luokalla, kuin ensim-mäisellä luokalla. Näin ollen behavioraalista kontrollia vanhemmuustyylinä ei voida pitää pysyvänä. Sen sijaan lämpimyys [t(1188) = -.505, p = .614, d = 0.015] ja psykologinen kontrolli [t(1187) = -1.914, p = .056, d = 0.056] olivat pysyviä.

TAULUKKO 3. Vanhemmuustyylien keskiarvo ja -hajonta ensimmäisen ja kolmannen luo-kan keväällä

Vanhemmuustyyli	Keskiarvo	Keskihajonta	Keskiarvo	Keskihajonta
3.lk	1.lk	1.lk	3.lk	3.lk
Lämpimyys	4.266	.438	4.270	.444
Psykologinen kontrolli	2.672	.640	2.703	.660
Behavioraalinen kontrolli	3.779	.467	3.737	.514

Korrelaatiotarkasteluissa (taulukko 4) suhteellisen pysyvyyden osalta ilmeni, että vanhemmuustyylit ovat kokonaisuudessaan kuitenkin melko pysyviä ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä, sillä jokaisen vanhemmuustyylin korrelaatiokerroin oli tilastollisesti merkitsevä.

TAULUKKO 4. Vanhemmuustyilien pysyvyyden korrelaatiot ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä.

Vanhemmuustyylit	Korrelaatio
Lämpimyys	.751**
Psykologinen kontrolli	.635**
Behavioaraalinen kontrolli	.607**

** . Korrelaatio on merkitsevä 0.01 tasolla (kaksisuuntainen)

Kaikki korrelaatiot olivat positiivisia, eli mitä enemmän vanhemmuustyyliessä oli mitattuja ulottuvuuksia ensimmäisellä luokalla, sitä enemmän niitä oli myös kolmannella luokalla. Kaikkien korrelaatiokerrointen ollessa reilusti isompia kuin 0.50, voidaan yhteyksiä pitää vahvoina.

3.2 Vanhemmuustyilien yhteys sosioemotionaaliseen hyvinvointiin

Toisena tutkimuskysymyksenä halusin tutkia, onko vanhemmuustyyliellä yhteyttä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Tarkastelin yhteyksiä Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla erikseen ensimmäisellä ja kolmannella luokalla. Korrelaatioista (taulukko 5) ilmenee, että ensimmäisellä luokalla vanhemmuustyyleistä lämpimyys korreloi positiivisesti prososiaalisuuden kanssa, eli mitä enemmän vanhemmuustyyliessä on lämpimyyttä, sitä paremmat prososiaaliset taidot oppilaalla on. Sen sijaan lämpimyiden korrelointi kaverisuhteiden ja tunne-elämän ongelmien kanssa ensimmäisen luokalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää. Myöskään psykologisen ja behavioaraalisen kontrollin korrelaatiot ensimmäisellä luokalla eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

TAULUKKO 5. Vanhemmuustyylien korrelaatiot sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ensimmäisellä luokalla

Vanhemmuustyyli 1.lk	Prososiaalisuus 1.lk	Kaverisuhteet 1.lk	Tunne-elämän ongelmat 1.lk
Lämpimyys	.161**	.068	-.058
Psykologinen kontrolli	-.096	-.020	.078
Behavioaraalinen kontrolli	-.089	-.016	.134

** . Korrelaatio on merkitsevä 0.01 tasolla (kaksisuuntainen)

Kolmannen luokan korrelaatiomittaus (taulukko 6) vanhemmuustyylien yhteydestä sosioemotionaaliseen hyvinvointiin korreloi hyvin samansuuntaisesti ensimmäisen luokan tulosten kanssa.

TAULUKKO 6. Vanhemmuustyylien korrelaatiot sosioemotionaaliseen hyvinvointiin kolmannella luokalla

Vanhemmuustyyli 3.lk	Prososiaalisuus 3.lk	Kaverisuhteet 3.lk	Tunne-elämän ongelmat 3.lk
Lämpimyys	.169**	.102	-.131*
Psykologinen kontrolli	-.122*	-.056	.089
Behavioaraalinen kontrolli	-.118*	-.033	.052

** . Korrelaatio on merkitsevä 0.01 tasolla (kaksisuuntainen)

* . Korrelaatio on merkitsevä 0.05 tasolla (kaksisuuntainen)

Kolmannella luokalla vanhemmuustyyleistä lämpimyys korreloi positiivisesti prososiaalisuuden kanssa ja negatiivisesti tunne-elämän ongelmien kanssa. Mitä lämpimämpi vanhemmuustyyli äidillä on, sitä paremmat prososiaaliset taidot oppilaalla on, ja sitä vähemmän oppilaalla on tunne-elämän ongelmia. Psykologinen ja behavioaraalinen kontrolli korreloivat molemmat negatiivisesti prososiaalisuuden kanssa, eli mitä enemmän vanhemmuustyyliä on psykologista ja behavioaraalista kontrollia, sitä heikommat prososiaaliset taidot oppilaalla on. Millään vanhemmuustyyllillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää korrelaatiota kaverisuhteiden kanssa, eikä psykologisella ja behavioaraalisella kontrollilla myöskään tunne-elämän ongelmien kanssa.

3.3 Vanhemmuustyylit oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia selittävinä tekijöinä

Kolmas tutkimuskysymykseni kuului, selittävätkö vanhemmuustyylit oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia kolmannen luokan keväällä. Lineaarisen regressioanalyysin tuloksista selvisi, että vanhemmuustyilien merkitys oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia selittävinä tekijöinä on melko vähäinen. Ensimmäisessä analyysissä (taulukko 7), jossa selitettävänä muuttujana oli oppilaan prososiaalisuus, selitysaste oli 4 %.

TAULUKKO 7. Lineaarinen regressioanalyysi selitettävänä muuttujana prososiaalisuus (N = 474), selittävinä muuttujina vanhemmuustyylit

Selittäjät	Prososiaalisuus β
Lämpimyys	.168**
Psykologinen kontrolli	-.062
Behavioaraalinen kontrolli	-.095
Oikaistu R2	.039***
F-tilastot	5.563***

** $p < 0.01$ *** $p < 0.001$

β = standardoitu regressiokerroin

Selittävien muuttujien regressiokertoimista ainoastaan lämpimyys oli tilastollisesti merkitsevä. Lämpimyden positiivinen kerroin osoittaa sen, että mitä enemmän vanhemmuustyyliessä on lämpimyyttä, sitä enemmän se selittää oppilaan prososiaalista käyttäytymistä, eli lämpimyyttä vanhemmuustyylinä voidaan pitää oppilaan prososiaalisuutta selittävä tekijänä kolmannen luokan keväällä. Psykologisen ja behavioaraalisen kontrollin regressiokertoimet eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Toisessa regressioanalyysissä (taulukko 8) selitettävänä muuttujana oli oppilaiden kaverisuhteet ja selitysaste vain 0,4 %.

TAULUKKO 8. Lineaarinen regressioanalyysi selitettävänä muuttujana kaverisuhteet (N = 474), selittävinä muuttujina vanhemmuustyylit

Selittäjät	Kaverisuhteet
	β
Lämpimyys	.100
Psykologinen kontrolli	-.039
Behavioaraalinen kontrolli	-.019
Oikaistu R2	.004
F-tilastot	1.474

β = standardoitu regressiokerroin

Selittävien muuttujien regressiokertoimista mikään ei ollut tilastollisesti merkitsevä, eli vanhemmuustyylit eivät selitä oppilaiden kaverisuhteita kolmannen luokan keväällä. Kolmannessa regressioanalyysissä (taulukko 9), jossa selitettävänä muuttujana oli oppilaan tunne-elämän ongelmat, selitysaste oli 1,5 %.

TAULUKKO 9. Lineaarinen regressioanalyysi selitettävänä muuttujana tunne-elämän ongelmat (N = 474), selittävinä muuttujina vanhemmuustyylit

Selittäjät	Tunne-elämän ongelmat
	β
Lämpimyys	-.127*
Psykologinen kontrolli	.067
Behavioaraalinen kontrolli	.025
Oikaistu R2	.015*
F-tilastot	2.741*

* $p < 0.05$

β = standardoitu regressiokerroin

Selittävien muuttujien regressiokertoimista ainoastaan lämpimyys oli tilastollisesti merkitsevä. Lämpimyiden negatiivinen kerroin osoittaa sen, että mitä enemmän vanhemmuustyyleissä on lämpimyyttä, sitä vähemmän se selittää oppilaan tunne-elämän ongelmia. Psykologisen ja behavioraalisen kontrollin regressiokerroin ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

4 POHDINTA

Halusin tutkia vanhemmuustyylien yhteyttä pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Kuten jo johdannossa toin ilmi, vanhemmuustyylien yhteyttä sosioemotionaaliseen hyvinvointiin on tutkittu verrattain vähän, vaikka etenkin vanhemmuustyyliä itsessään onkin tarkasteltu laajalla otannalla jo useiden vuosien ja vuosikymmenten ajan. Vanhemmuustutkimuksen puitteissa erilaisia tyyliä ja tapoja kasvatkaa lasta on eritelty aina 1930-luvulta lähtien (Holden & Miller 1999). Sosioemotionaalisen hyvinvoinnin tarkentaminen koskemaan prososiaalisuutta, kaverisuhteita ja tunne-elämän ongelmia rajasi tutkimustani käsittelemään vanhemmuustyylien yhteyttä tiettyihin oppilaiden toiminnassa ilmenneisiin seikkoihin. Tutkielmani tulokset osoittivat, että vanhemmuustyyli pysyvät melko samanlaisina ensimmäisen ja kolmannen luokan mittauksissa ja niillä on yhteyttä pienten oppilaiden sosioemotionaaliseen hyvinvointiin joiltain osin. Huolimatta pysyvyydestä ja yhteydestä, vanhemmuustyyli eivät kuitenkaan selitä kuin vähäisesti oppilaiden sosioemotionaalista hyvinvointia. Selitysosuus kuvastaa sitä, kuinka suuren osan aineiston vaihtelusta valittu ominaisuus selittää prosenttilukuna (Soronen 2006). Selitysosuuksien ollessa pieniä, ei mitään isoa merkittävää tulosta voi syntyä, joskin selitysosuuksiin voi vaikuttaa tutkimuksen iso otanta.

On otettava huomioon, että käyttämäni aineisto, etenkin kun tutkin asioita oppipolun alkupuolelta, alkaa jo olla melko iäkäs. Tutkimustulokseni pohjaavat 11–13 vuoden takaisiin vastauksiin ja havaintoihin. Tieteellisessä tutkimuksessa yli kymmenen vuoden takaiset aineistot ja lähteet alkavat olla epärelevantteja, tai ainakin niitä on Metsämuurosen (2006) mukaan pystyttävä tarkastelemaan nykytiedon valossa ottaen huomioon uudemman tiedon mahdollisen olemassaolon ja toisaalta alkuperäislähteet ja klassikot tiedostaen. Tähän peilaten tutkimus herättää kysymyksen siitä, muuttuvatko vanhemmuustyylien yhteys ja merkitys lapsen sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ajan myötä, ja jos muuttuvat, niin miksi ja mitkä tekijät niitä muuttavat.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä selvitin vanhemmuustyylien pysyvyyttä ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä ja sain tulokseksi niiden olevan melko pysyviä. Vanhemmuustyylien pysyvyyden muutos behavioraalisen kontrollin suhteen ensimmäisen ja kolmannen luokan keväällä saattaa selittyä sillä, että mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä vähemmän usein käytetään selkeitä rangaistuksia ja opetetaan perheen tapoja. Ne ikään kuin ovat jo lapsella tiedossa. Muutos oli kuitenkin niin pientä ja toisaalta ei edes korrelaatiomittauksessa näkyvissä, että vanhemmuustyyliä voidaan pitää pysyvinä.

Toisena tutkimuskysymyksenä halusin tietää, miten vanhemmuustyyliä ovat yhteydessä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ensimmäisellä ja kolmannella luokalla. Vanhemmuustyylien yhteys oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin oli osittain ennustettavaa, muun muassa Waltonin & Flourin (2010) tekemien lämmön tasoon liittyvien tutkimusten perusteella. Lämpimyyden korrelointi positiivisesti prososiaalisuuden ja negatiivisesti tunne-elämän ongelmien kanssa oli myös jokseenkin odotettavaa. Pohdittavaksi jää, miksi yhteyksiä oli enemmän kolmannella, kuin ensimmäisellä luokalla. Tuloksista ilmennyt vanhemmuustyylien vähäinen yhteys kaverisuhteisiin oli hieman yllättävää. Tiedetään, että sosiaaliset taidot kehittyvät voimakkaasti juuri kouluiässä (Nurmiranta ym. 2009) ja muun muassa Ritmala, Ojanen, Siven, Vihunen ja Vilen (2009) ovat todenneet, että saadessaan vanhemmilta vastinetta tunteilleen ja tarpeilleen, lapsi oppii kuuntelemaan muita ja luomaan vastavuoroisia sosiaalisia kontakteja. Toisaalta vanhemman näkökulmasta on ehkä jopa huojentavaa, että vanhemmuustyyliä eivät ole esteenä kaverisuhteiden muodostumiselle, joskaan eivät tämän tutkimuksen mukaan edesautakaan niiden syntymistä. Kaverit ja kaverisuhteet ovat lapselle tärkeitä ja iso osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Laineen (2005) mukaan kaverisuhteilla on merkitystä nimenomaan yksilön sosiaalisessa, emotionaalisessa ja kognitiivisessa kehityksessä.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä selvitin, selittävätkö vanhemmuustyyliä oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia kolmannen luokan keväällä. Aiempien tutkimusten mukaan vanhemmuudella tiedetään olevan suuri merki-

tys lasten kehitykselle (Hart, Newell & Olsen 2003), mikä asetti odotuksia vanhemmuustyyleistä sosioemotionaalista hyvinvointia selittävinä tekijöinä. Selitysaste jäi kuitenkin, kuten aiemmin todettu, tuloksissa melko pieneksi, eivätkä vanhemmuustyylit näin ollen juurikaan selitä hyvinvointia, joskin lämpimyyden ja prososiaalisuuden positiivinen yhteys, sekä lämpimyyden ja tunne-elämän ongelmien negatiivinen yhteys nousivatkin tuloksissa esille. On syytä kuitenkin muistaa, että oppilaan prososiaalisia taitoja, kaverisuhteita ja tunne-elämän ongelmia on käyttämässäni aineistossa kuvattu vain opettajan havaintojen perusteella, jolloin ne eivät välttämättä täysin vastaa oppilaan omaa kokemusta tai totuutta.

On esitetty olettamuksia, joiden mukaan koulu ei enää pysty tasoittamaan oppilaiden tasoeroja ja yhteiskunnallisia luokkaeroja sosiaalisen liikkuvuuden pysähdytyä ja se, minkälaiseen perheeseen sattuu syntymään, kertoo suoraan lapsen tulevaisuudesta. Pisa-tuloksissakin kodin merkitys tuloksille on suuri, se selittää huonoja tuloksia jopa enemmän kuin poikien ja tyttöjen välisen lukutaidon suuri kuilu (Pulkkinen, Tolvanen & Rautopuro 2018). Siksi onkin merkittävää ja tärkeää, että vaikka vanhemmuustyyleillä on yhteyttä oppilaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin, ne eivät juurikaan selitä sitä. Näin ollen edellä mainitun kaltaisiin olettamuksiin tulee suhtautua varauksella ja pohtia syvemmin laajemmalla tasolla sitä, mikä vanhempien merkitys lapsen elämän eri osa-alueilla on. Tämänhetkinen tilanne COVID-19 pandemian muuttamassa maailmassa asettaa lasten hyvinvoinnin suurennuslasin alle. Oppilaiden elämänpiirin supistuessa vanhemmuustyylien merkitys hyvinvoinnille voi kasvaa. Tulevaisuudessa oppilaiden sosioemotionaalista hyvinvointia tarkasteltaessa on otettava huomioon tiiviin kotona olemisen vaikutukset ja pohdittava koulun mahdollisuuksia toimia tarvittaessa vanhemmuustyylejä tasoittavana tekijänä.

Tämän tutkimuksen anti tutkimuskentälle on moninainen. Tutkimus antaa selkeitä vastauksia tiettyihin esitettyihin kysymyksiin, mutta mikä tärkeintä, herättää mielenkiinnon myös merkityksettömiltä tuntuneita seikkoja kohtaan. Se asettaa mahdollisuuksia jatkokysymyksiin monelta eri kantilta ja erilaisia näkökulmia painottaen. Tutkimusta olisi mielekäästä kehittää eteenpäin ja jatkossa

voisi esimerkiksi tutkia, mitkä tekijät vanhemmuustyylien ohella selittävät oppilaan sosioemotionaalista hyvinvointia. Mielenkiintoista on myös se, että vanhemmuustyylien merkitys kaverisuhteille on niin pieni. Voisi olla kiintoisaa tutkia tarkemmin sitä, mikä selittää kaverisuhteiden muodostumista. Vertaissuhteiden merkitystä lapsen kehitykselle on tutkittu muun muassa Salmivallin (2005) johdolla, mutta entä kaverisuhteiden merkitys hyvinvoinnille? Myös aiemmin mainitsemani vuosien kulku, niin sanottu maailman muuttuminen ja yhteiskunnan reagoiminen siihen, antaa aihetta vanhemmuustyylien muuttumisen tutkimiseen ja siihen, miten mahdollisesti muuttuneet vanhemmuustyyli vaikuttavat juuri lapsen sosioemotionaalisen hyvinvoinnin eri osa-alueisiin.

Arvioitaessa tutkimustani kokonaisuutena, koko tutkimusprosessin huomiioon ottaen, voidaan todeta sen tuottaneen luotettavaa tutkimustietoa ja uusia näkökulmia tieteen kentälle. Tutkimukseni teoriaosuudessa olen avannut tutkimuksen, sekä hypoteettisten tutkimustulosten kannalta keskeisimmät asiat ja asiayhteydet. Tutkimustehtävät muodostuivat vastaamaan kysymykseen vanhemmuustyylien ja lapsen sosioemotionaalisen hyvinvoinnin välisestä yhteydestä, ja osoittautuivat sopiviksi niin aineiston, kuin halutun tutkittavan aiheenkin puitteissa. Käyttämäni tutkimusmenetelmät ja analyysit tukivat olemassa olevan aineiston purkamista ja käsittelemistä tätä tutkimusta varten haluttuun muotoon. Tutkimukseni tulokset jäivät merkitysasteeltaan osittain vähäisiksi, mutta toisaalta toivat esiin tutkimuksen ulkopuolisia seikkoja liitettäväksi aiheen laajempaan tutkimiseen. Pohdinnassa olen koittanut käydä kattavasti läpi tutkimukseni tuloksia, niihin mahdollisesti johtaneita seikkoja, sekä tarkastellut niitä eri näkökulmista. Vanhemmuustyyli yhtenä lapsen sosioemotionaaliseen hyvinvointiin yhdistettävänä tekijänä viitoitakoon tietä muiden yhteyksien etsimiselle, löytämiselle ja tutkimiselle.

LÄHTEET

- Akcinar, B. & Baydar, N. 2014. Parental control is not unconditionally detrimental for externalizing behavior in early childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 38, 118–127.
- Alkuportaattiseurantatutkimus. 2020. Haettu osoitteesta:
<https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/psykologia/tutkimus/tutkimusalueet/motivaatio-ja-oppiminen/alkuportaattit>.
- Asher, S.R. & Paquette, J.A. 2003. Loneliness and peer relations in childhood. *Current Directions in Psychological Science*.
- Aunola, K. 2005. Kasvatus ja vanhemmuus: tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia*, 40, 356–369.
- Aunola, K. 2018. Kodin ja vanhempien merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.) *Motivaatio ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 211–225.
- Aunola, K., Heinonen, J. & Leppänen, U. 2019. Vanhempien ja kodin merkitys oppimisessa. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M.-K. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.) *Oppimisen vaikeudet*. Jyväskylä, Finland: Niilo Mäki Instituutti, 148–159.
- Aunola, K. & Nurmi, J.-E. 2005. The Role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*.
- Australian Institute of Health and Welfare. 2012. Social and emotional well-being: development of a children's headline indicator. Cat. no. PHE 158. Canberra: AIHW.
- Baumrind, D. 1971. Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1–103.
- Baumrind, D. 1991. The influence of parenting styles on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56–95.

- Bean, R. A., Barber, B. K. & Crane, D. R. 2006. Parental support, behavioral control, and psychological control among African American youth: The relationships to academic grades, delinquency, and depression. *Journal of Family Issues*, 27(10), 1335–1355.
- Brummelman, E., Thomaes, S., Nelemans, S. A., Orobio de Castro, B., Overbeek, G. & Bushman, B. J. 2015. Origins of narcissism in children. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 112, 3659–3662.
- Campbell, S. B., Denhan, S. A., Howarth, G. Z., Jones S. M., Whittaker J. V., Wiliford, A. P., Willoughby, M. T., Yurdon, M. & Darling-Churchill, K. 2016. Commentary on the review of measures of early childhood social and emotional development: Conceptualization, critique and recommendations. *Journal of Applied Developmental Psychology* 45, 19–41.
- Cohen, J. 1988. *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Routledge.
- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagacé-Séguin, D. G. & Moulton, C. E. 2002. Authoritative and authoritarian mothers' parenting goals, attributions, and emotions across different child rearing contexts. *Parenting*, 2(1), 1–26.
- Eisenberg, N., Fabes, R., Guthrie, I. K. & Reiser, M. 2000. Dispositional emotionality and regulation: Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of Personality & Social Psychology*, 78, 136–157.
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T.L., Valiente, C., Fabes, R.A. & Liew, J. 2005. Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: a three-wave longitudinal study. *Child Development*, 76, 1055–1071.
- Halme, J. & Harinen, P. 2012. *HYVÄ, PAHA KOULU Kouluhyvinvointia hake-massa*. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Hamilton, M. & Redmond, G. 2010. *Conceptualisation of social and emotional wellbeing for children and young people, and policy implications*. Canberra: ARACY & AIHW.

- Harju-Luukkainen, H., Aunola, K. & Vettenranta, J. 2018. Sosiaaliset suhteet koulunkäynnissä vahvuutena ja haasteena - nuorten kokemana sosiaalinen tuki kotona ja koulussa. Teoksessa J. Rautopuro & K. Juuti (toim.) PISA pintaa syvemmältä: PISA 2015 Suomen pääraportti. Kasvatusalan tutkimuksia, 77. Jyväskylä, Finland: Suomen kasvatustieteellinen seura, 121-149.
- Harris, M. A., Donnellan, M. B., Guo, J., McAdams, D. P., Garnier-Villarreal, M. & Trzesniewski, K. H. 2017. Parental co-construction of 5- to 13-year-olds' global self-esteem through reminiscing about past events. *Child Development*, 88, 1810-1822.
- Hart, C.H., Newell, L.D. & Olsen, S.F. 2003. Parenting skills and social communicative competence in childhood. Teoksessa J.O. Greene & B.R. Burleson (toim.) *Handbook of communication and social interaction skills*. New Jersey: Erlbaum, 753-801.
- Hastings, P.D., McShane, K.E., Parker, L. & Ladha, F. 2007. Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *Journal of genetic psychology*, 2, 177-200.
- Holden, G. W. & Miller, P. C. 1999. Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. *Psychological Bulletin*, 125, 223-254.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2002. *Tilastolliset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Junttila, N., Voeten, M., Kaukiainen, A. & Vauras, M. 2006. Multisource assessment of children's social competence. *Educational and Psychological Measurement*, 66, 874-895.
- Keinänen, R., Aunola, K., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., Nurmi, J.-E. & Kiuru, N. 2011. Vanhemmuustyylien merkitys taidoiltaan erilaisten lasten sosiaalisessa kompetenssissa. *NMI-Bulletin*, 15-33.
- Kervinen, S. & Aunola, K. 2013. Vanhempien kasvatustyylien yhteys lasten koulussa käyttämiin työskentelytapoihin. *Psykologia*, 48(1), 4-16.

- Kiiskilä, K., Tuomaala, S., Aunola, K., Lerkkanen, M.-K. & Kiuru, N. 2015. Vanhemmuustyylien ja koulunkäyntiin liittyvien ohjauskäytänteiden yhteydet lasten kouluun sitoutumiseen. *Kasvatus*, 46 (4), 349–363.
- Koskelainen, M., Sourander, A. & Kaljonen, A. 2000. The Strengths and Difficulties Questionnaire among Finnish school-aged children and adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry* 9 (4), 277–284.
- Kuorelahti, M., Lappalainen, K. & Viitala, R. 2012. Sosioemotionaalinen kompetenssi ja osallisuuden kokemus. Teoksessa J. Jahnukainen (toim.) *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 277–297.
- Kylmä, J., Pietilä, A-M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Terveyden edistämisen etiikan lähtökohtia. Teoksessa A-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salminen, K. Sirola (toim.) *Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät*. Helsinki: WSOY, 62-76.
- Laine, K. 2005. *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S. & Aunola, K. 2014. Child's difficult temperament and mothers' parenting styles. *Journal of Child and Family Studies*, 23(2), 312–323.
- Leinonen, J. 2004. Vanhemmuus lapsen kasvu ympäristön osana. *Psykologia*, 39, 176–195.
- Liitsola, H. 2017. Neljä vanhemmuuden tyyliä ja niiden vaikutukset lapsen kehitykseen – millainen sinun kasvatustapasi on? Haettu osoitteesta <https://hyvinkasvatettu.com/2017/09/12/nelja-vanhemmuuden-tyy-liaja-niiden-vaikutukset-lapsen-kehitykseen-millainen-sinun-kasvatustapasi/>.
- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E. & Neuman, G. 2000. Maternal depression and parenting behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 20, 561–592.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. 1983. Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P. H. Mussen & E. M. Hetherington

- (toim.) Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development. New York: Wiley, 1-101.
- Malinen, K., Sevón, E. & Kinnunen, U. 2006. Työssäkäyvien pienten lasten äitien ja isien kokemukset vanhemmuudesta. *Psykologia*, 41, 345-360.
- Matthys, W. & Lochman, J. E. 2016. *Oppositional defiant disorder and conduct disorder in childhood*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- McDowell, D.J. & Parke, R.D. 2009. Parental correlates of children's peer relations: An empirical test of a tripartite model. *Developmental Psychology*, 43, 224-235.
- Metsämuuronen, J. 2005. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2006. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2*. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2008. *Monimuuttujamenetelmien perusteet. Metodologia-sarja 7*. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2011. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2, opiskelijalaitos*. International Methelp.
- Metsäpelto, R.-L. & Pulkkinen, L. 2004. Vanhempien kasvatustyyli ja psykososiaalinen toimintakyky. *Psykologia*, 3, 212-221.
- Mäkinen, O. 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Tammi.
- Nummenmaa, L. 2009. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. 2. painos*. Helsinki: Tammi.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horpu, S. 2009. *Kehityspsykologia lapsuudesta vanhuuteen*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Pakaslahti, L. & Keltikangas-Järvinen, L. 2001. Peer attributed prosocial behavior among aggressive/preferred, aggressive/nonpreferred, non-aggressive/preferred and non-aggressive/non-preferred adolescents. *Personality and Individual Differences*, 30, 903-916.
- Pastorelli, C., Lansford, J. E., Luengo Kanacri, B. P., Malone, P. S., Di Giunta, L., Bacchini, D., Bombi, A. S., Zelli, A., Miranda, M. C., Bornstein, M. H., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Alampay, L. P., Al-Hassan, S. M., Chang,

- L., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Oburu, P., Skinner, A. T. & Sorbring, E. 2016. Positive parenting and children's prosocial behavior in eight countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(7), 824–834.
- Plunkett, S. W., Henry, C. S., Robinson, L. C., Behnke, A. & Falcon, P. C. 2007. Adolescent perceptions of parental behaviors, adolescent self-esteem, and adolescent depressed mood. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 760–772.
- Pulkkinen, J., Tolvanen, A. & Rautopuro, J. 2018. Sosioekonominen tausta, motivaatio ja minäpystyvyys luonnontieteiden osaamisen selittäjinä tytöillä ja pojilla. Teoksessa J. Rautopuro & K. Juuti (toim.) PISA pintaa syvemältä: PISA 2015 Suomen pääraportti. Kasvatusalan tutkimuksia, 77. Jyväskylä, Finland: Suomen kasvatustieteellinen seura, 19–37.
- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ritmala, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- SDQ-info. 28.8.2020. Haettu osoitteesta: <https://www.sdqinfo.org/>.
- Silva-Rocha, N., Soares, S., Brochado, S. & Fraga, S. 2019. Bullying Involvement, Family Background, and Well-being Feelings among Adolescents. *Journal of Public Health: From Theory to Practice*, 1–9.
- Smetana, J. G. 2017. Current research on parenting styles, dimensions, and beliefs. *Current Opinion in Psychology*, 15, 19–25.
- Soronen, H. 2006. Käyttäjäkokemuksen kvantitatiivinen analyysi – luentodia. Haettu osoitteesta: http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/s2005/kvanttiluento4_HS2005.pdf.
- Steinberg, L. 2001. We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1–19.

- Walling, B. R., Mills, R. S. L. & Freeman, W. S. 2007. Parenting cognitions associated with the use of psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 642-659.
- Walton, A. & Flouri, E. 2010. Contextual risk, maternal parenting and adolescent externalizing behaviour problems: the role of emotion regulation. *Child: Care, Health and Development*, 36, 275-284.